

VINIPEGAS (WINNIPEG), MANITOBA

Pirmas lietuvis, atvykęs į Manitobą ir dirbęs Beausejour apylinkėje 1894 m., buvo Juozapas Groinius. Jis buvo gimęs Kaune 1860 m. ("Lietuviai Manitoboje" ps. 7). Apie 1904 m. liet. J. Žilinskas atvyko į Vinipegą. 1912 m. tenai buvo suajelė lietuvių.

Vėliau atvyko daugiau lietuvių, ir ieškota būdų juos sujungti. Buvo įsteigta nemaža draugijų: Sūnų ir Dukterų savitarpinė pašalpos draugija (žr.), Lietuvių Darbininkų Literatūros draugija, Viniepego lietuvių draugija "Kultūra" ir kt. Ilgiausiai veikė Viniepego lietuvių darbininkų pašalpinė draugija" (žr.).

1911 m. gruodžio 3-ąją P. Jauniškio ir S. Paknio raginimu buvo sušauktas Viniepege gyvenusių lietuvių susirinkimas ir pasiūlyta įsteigti broliškos pagalbos pašalpinę draugiją. Išrinkta valdyba: J. Popas, V. Kevelaitis, M. Žilinskas, P. Jauniškis ir J. Vasutis. 1912 m. balandžio 28 d. šiai draugijai parengta konstitucija, ir ji pavadinta "Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Vytauto pašalpinė draugija". 1921 m. gruodžio mėn. 21 d. Laurinavičius pasiūlė pakeisti šios draugijos vardą į "Viniepego lietuvių darbininkų pašalpinę draugiją".

1931 m. suorganizuota Lietuvių Kultūros Draugija; pirmininkas W. Dylis. 1935 m. sausio mėn. M. Vidrukas savo bute, St. Boniface priemestyje, sušaukia Viniepego lietuvių susirinkimą ir įsteigia Sūnų ir Dukterų Pašalpinę Draugiją. Pirm. M. Vidrukas, vicepirm. Gustaitis, sekr. M. Puras, kasininkas P. Gudžiūnas ir išd. J. Savickas.

Vienos iš tų draugijų išsilaikė ilgiau, kitos trumpiau. K. Benušis dar 1983 m. rašė: "...šių organizacijų Viniepege jau nebėra - jos mirė kartu su savo nariais...", o kartu dingo ir tų organizacijų istorinė - informacinė medžiaga.

Ilgiausiai išsilaikė "Manitobos lietuvių klubas" (žr.), kurio veikla aprašoma atskirame straipsnyje šioje knygoje. Klubas turėjo savąias patalpas, kuriose vyko daugelis ir prieškarinių, ir pokarinių imigrantų susibūrimų.

Pirmieji pokario imigrantai iš "DP" (Displaced Persons) stovyklų atvyko 1947 m. rudenį - ypač daug moterų ir mergaičių, kurios atliko darbo sutartį St. Boniface sanatorijoje.

Tuojuo buvo surengtas ankstesniųjų ir naujųjų lietuvių oficialus susipažinimo susitikimas - iškilminga vakarienė, kurios metu skambėjo patriotinės kalbos, lietuviška muzika ir dainos. Tuo metu buvo pareikšta abipusio susipratimo užuojautos ir numatytas tolimesnis bendradarbiavimas, tačiau vėliau šis bendradarbiavimas pašlijo. Penktosios Kanados Lietuvių dienos leidinyje pranešama, kad 1951 m. "didesnė grupė" pokario imigrantų norėjo įstoti Klubo nariais. Kai kurie ankstyvesnieji imigrantai nenorėjo jų priimti, buvo bandoma net Klubą konstituciją pakeisti. Mestas kaltinimas, kad naujieji ateiviai nori Klubą paversti bažnyčia (tuo metu dar nebuvo liet. bažnyčios Viniepege). Tuo tarpu naujiems imigrantams Klubas atrodė per daug palankus komunistams. 1960 m. vėl pradėta bendrą veikimą atgaivinti, ir apie 1964 m. dr. P. Lukoševičius, tuometinis KLB krašto valdybos pirm., aplankęs Vinipegą, pranešė, kad Klubas "dabar nuoširdus lietuviškos veiklos rėmėjas."

Kanados Lietuvių Tarybos skyrius Viniepege.

1948 m. įsteigtas Kanados Lietuvių Tarybos skyrius, iniciatoriai - Aleksas Urbonas ir p. Urbonienė, Pranas Matulionis, Jurgis Januška, Antanas Matulevičius, Jurgys Račys, prie kurių įsijungė ir senesniosios kartos veiklus ateivis, buvęs Lietuvos kariuomenės savanoris-kūrėjas Povilas Liaukevičius.

Naujai įsteigta organizacija ruošė vaidinimus, minėjimus ir koncertus. 1949 m. lapkričio 11-ąją surengė koncertą, kuriam iš Montrealio buvo atkviesta operos solistė Elizabieta Kardalienė, taip pat programoje dalyvavo aktorė Elena Dauguvietytė [Kudabienė] ir rašytoja Birutė Pukelevičiūtė.

KLT Viniepego skyriaus veikla baigėsi 1960 m., kai jo pirm. Pr. Matulionis persikėlė į JAV. Jis įteikė Kanados Lietuvių Bendruomenės Viniepego apylinkei KLT skyriaus dokumentus ir Lietuvos trispalvę vėliavą, kuri iki 1999 m. puošė Šv. Kazimiero liet. parapijos (žr) šventovę.

Kanados Lietuvių Sąjunga, Viniepego skyrius

Ši organizacija Vinipege įsisteigė 1949 m. gegužės 15-ąją. Valdybą sudarė: J. R. Simanavičius - pirm., Mykolas Januška - vice-pirm., St. Vanagaitė - sekr., Ant. Pauplys - išd. ir dr. Juozapavičius, valdybos narys.

Tarp Kan. Liet. Tarybos ir Kan. Liet. Sąjungos Vinipego skyrių ėmė vykti nesutarimai ir tarpusavio trintis, todėl vėliau tos dvi organizacijos buvo likviduotos, ir Vinipege įsteigta KLB Vinipego apylinkė (žr.)

KLB. 1950 m. sausio 20-ąją nutarta steigti PLB skyrių, susirinkime, kuriame dalyvavo šių organizacijų atstovai: Pr. Matulionis ir Aleksas Urbonas - Kanados Liet. Tarybos, J. Šmaižys - Kanados Liet. Sąjungos, J. Račys, J. Dambaras, J. Stanaitis (?) - Jaunimo Klubas, V. Šmaižienė ir Br. Bujokienė -- Kan. Liet. Kat. Moterų draugijos Lietuvių Tarybos ir Lietuvių Sąjungos skyriai sutiko savo veiklą suspenduoti ir nori steigti PLB skyrių. Po dviejų dienų, 1950 m. sausio 22-ąją, įvyko PLB Vinipego steigiamojo skyriaus susirinkimas. Iš to išsivystė Vinipego KLB apyl.

Būdavo ruošiami Vasario 16-osios, Birželio 14-osios trėmimų, Tautos Šventės, Kariuomenės Šventės, Motinos dienos minėjimai, vaidinimai, šokiai, baliai, koncertai, parengimai vaikams. "Vinipege pirmasis birželio trėmimų į Sibirą paminėjimas užrašytas 1949 m. KLT Vinipego skyriaus protokole", rašė Evaristas Fedaras 1998 m. Jis aprašo Baltų Federacijos ruoštas eisenas: "Pirmieji minėjimai-eisenos prie kovose žuvusiųjų paminklo būdavo labai įspūdingi su daugeliu dalyviu. Kolona-paradas su tautinėm vėliavom ir nešamu didžiuliu gėlių vainiku tęsdavosi per keletą miesto gatvių. Kartais prie šios eisenos prisidėdavo ir ukrainiečiai. Prie paminklo kalbėdavo pakviesti Kanados valdžios atstovai. Vėlesniais metais, sumažėjus lietuvių, latvių ir estų bendruomenėms, būdavo tik pamaldos šventovėje ir vainiko padėjimas prie žuvusių paminklo bei pabendravimas po visų apeigų." Taip pat buvo viešai reaguota į neteisėtus kaltinimus lietuviams, buvo garsinama Lietuvos byla kitataučių tarpe, ir dalyvauta demonstracijose.

Pats didžiausias ir daug darbo pareikalavęs renginys buvo XX-oji Kanados Lietuvių Diena Vinipege 1974 metais. Tam buvo sudarytas specialus komitetas, kuris dirbo ištisus metus. Kita daug darbo ir pasišventimo reikalaujanti veikla - tai "Folkloramos" (žr. toliau) suruošimas. Į šį darbą buvo įjungiami beveik visi kolonijos lietuviai, nežiūrint, kokiai organizacijai jie priklausytų.

Folklorama - tautybių festivalis Vinipege - buvo įsteigtas 1970 m. pažymėti provincijos 100 m. jubiliejų. Ypatinga buvo tai, kad festivalis nevyko vienoje vietoje, bet kiekviena tautybė pasirinko sau tinkamą vietovę. Dažniausiai tai buvo tautinių grupių buveinės arba mokyklų salės, o miesto autobusai nemokamai vežiojo lankytojus iš vieno pavilijono į kitą. Iš 28 tautybių atstovų, dalyvavusių 1970 metais, Folklorama išaugo į 42 tautybių festivalį 1997 m. Iš pradžių festivalis tęsėsi vieną savaitę, o vėliau dėl didėjančio pavilijono skaičiaus - dvi savaites. Pusė pavilijonų veikė vieną savaitę, antra pusė - kitą savaitę, tuo įgalint pavilijonuose dirbančius savanorius aplankyti kitas tautybes.

Lietuviai, turintys pavilijoną "Vilnius", Folkloramoje dalyvavo 20 kartų - nuo 1970 iki 1991 m. išskyrus 1972 ir 1988 m. Suruošti tokį festivalį, trunkantį visą savaitę, reikia daug savanorių. Sumažėjus lietuvių kolonijai, teko atsisakyti dalyvauti Folkloramoje.

Folkloramą rengė KLB Vinipego apylinkė su kitom organizacijom Šv. Kazimiero šventovės salėje. Vėliau, padidėjus lankytojų skaičiui, tautodailės paroda buvo perkelta į šventovę. Kiekvienais metais ta paroda būdavo skirtinga ir įdomiai paruošta. Dažnai meninę programą atlikdavo Vinipego lietuviai. Bet kartais tekdavo kviestis grupes iš kitur, kurių pirmoji buvo 1975 m. pakviestas mergaičių kvartetas "Aušra" iš Vidzoro, vadovaujamas V. Tautkevičienės. Vėliau dalyvavo "Gintaro" ansamblis iš Toronto, Klivelando vyrų oktetas, solistė V. Ratkauskaitė, "Harmonijos" kvartetas iš Niujorko, "Ramunėlės" iš Otavos ir kiti. Lietuvių pavilijone parduodamą maistą, kurį kitataučiai labai mėgdavo, darbščios šeiminkės pradėdavo ruošti keletą mėnesių prieš festivalio pradžią.

Provincijos Baltų Federacijos veikla

Vinipego (Winnipeg) skyrius buvo itin aktyvus. Pirmieji minėjimai - eisenos prie kovose žuvusių paminklo būdavo labai išpūdingi su daugeliu dalyviu. Kolona-paradas su tautinėm vėliavom ir nešamu didžiuliu gėlių vainiku tęsdavosi per keletą miesto gatvių. Kartais prie šios eisenos prisidėdavo ir ukrainiečiai. Prie paminklo trėmimų tema kalbėdavo pakviesti Kanados valdžios atstovai. Vėlesniais metais, sumažėjus lietuvių, latvių ir estų bendruomenėms, būdavo tik pamaldos šventovėje ir vainiko padėjimas prie žuvusiųjų paminklo bei pabendravimas po visų apeigų.

Žiemos metu Baltų Federacijos skyrius Vinipege rengdavo šokius, o vasarą -- Joninių vakarones pas latvius. 1967 m. Baltų Federacijos atstovai Assiniboine parke pasodino 20 m. diametro ratu penkias sidabrines eglaites, penkis berželius, o viduryje - vieną berželį, kurio sėkla atvežta iš Lietuvos ir vieną pušį, kurios sėkla atvežta iš Latvijos. Tai buvo padaryta Kanados šimtmečio ir Vinipege gyvenusių baltų prisiminimui. Dabar tas jaukus plotas viduryje parko vadinamas "Baltic Circle".

Dabartinė Vinipego liet. veikla

Lietuvai atgavus nepriklausomybę ir senstant Vinipego veikėjams, apsiribojama Vasario 16 d. minėjimo rengimu. Kitos sukaktys, kol dar veikė Šv. Kazimiero par.,(žr.) buvo paminimos pamaldų metu, buvo sakomas tai dienai pritaikytas pamokslas. Jau keletą metų kasmet Vinipego KLB priima 5 lietuvius studentus iš Klaipėdos Universiteto ir Lithuanian Christian College Klaipėdoje, kurie atvažiuoja semestru studijuoti Concord kolegijoje Vinipege. KLB valdyba bei kiti apylinkės lietuviai pasiuntė 25 laiškus Kanados valdžios ministrams bei 100 laiškų kiekvienam iš 25 Kanados parlamentarų raginant paremti Lietuvos įtraukimą į NATO organizaciją.

KLB Pirmininkai: 1950 – J. Šmaižys, 1951-1952 - J. Činga; 1953-1954, 1962-1971 - J. Malinauskas; 1955 - Č. Kurauskas; 1956-1957, 1977 - J. Demereckas; 1958 – P. Matulionis; 1959-1960 - M. Januška; 1961 - T. Lukas; 1972, 1978-1979 - V. Januška; 1973 - K. Strikaitis; 1974 - A. Eimantas; 1975, 1981-1982, 1992- J. Grabys; 1976 - B. Vaičaitis; 1980 -R. Balčiūnas; 1983, 1987, 1989-1990 - M. Timmerman; 1984-1985 - J. Razmaitė; 1986 - A. Stankevičius; 1988 - V. Gustys; 1991 - R. Galinaitis. Dabartinis KLB Vinipego apylinkės pirminkas nuo 1992 m. yra Juozas Grabys.

Bibliotekos. Maža bibl. veikė 1954 m. prie Šv. Kazimiero parapijos. 1961 m. VIII Kan. Liet. dienos leidinyje pranešta, kad "naujai suorganizuota liet. biblioteka".

Parapijos. žr. "Šv. Kazimiero par., Vinipegas"

Mokykla. Vinipego lietuvių mokykla (žr.)

Organizacijos. Baltų Federacija (žr.), "Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Vytauto pašalpinė draugija " (žr.), Kanados Lietuvių Fondo (žr.) skyrius, "Manitobos lietuvių klubas" (žr.), Vinipego KLKM dr-jos skyrius (žr.), SLA (žr.)skyrius, Šalpos FondoTautos Fondo (žr.) skyrius, Vasario 16-osios gimnazijos rėmėjų (žr.) būrelis, "Vinipego lietuvių darbininkų pašalpinė draugija" (žr.), Vinipego Liet. Literatūros Draugija, Sūnų ir Dukterų Draugija (žr.), Ateitininkai, Vasario 16-osios Gimnazijos rėmėjų būrelis, Šalpos Fondas, Vinipego liet. choras (žr.), tautinių šokių grupė 1949-1965 (vad. Kupčiūnienė, T. Lukoševičius, Gedgaudienė, T. Lukas, V. Šmaižienė, J. Krikščiūnienė, H. Barkauskaitė, M. Matulionis.)

Veikliausieji lietuviai ir jų veiklos barai:

PAVARDĖ ir VEIKLOS APIMTIS =	KLB	PARAPIJA	MAN. LIET. KLUBAS	jeigu mir. data
Januška Mykolas	x	x		1989
Malinauskas Jonas	x			1971
Lukoševičius-Lukas Tadas	x			1977
Januška Vincas	x	x		1998
Liaukevičius Povilas	x		x	1980
Jauniškis Povilas		x	x	1955
Šarauskas Mečys	x			1992

Šmaižienė Viktorija	x	x		1971
Demerecka Juozas	x	x	x	1981
Strikaitis Kostas	x		x	1993
prel. Bertašius Justinas	x	x		
Grabys Juozas	x	x		
Fedaras Evaristas	x	x		

Statistika. Remiantis 1951 m. Kanados valdžios statistika, Vinipege buvo 388 lietuviai, o mieste iš viso apie 354,000 gyventojų. Penktosios Kan. Liet. dienos leidinyje rašoma, kad tuo metu (1957 m.) mieste buvo įsikūrę įvairūs liet. verslininkai, liet. kepykla ir maisto produktų krautuvė. KLB tarybos suvažiavime 1961 m. pranešta, kad “per visuotinį Kan. gyventojų surašymą, Vinipege bei jo priemiesčiuose lietuviais užsiregistravo: 365 vyrai ir 288 moterys.” 1977m. KLB tarybos suvažiavimui skūstasi, “Vinip. liet. parapijos sąrašuose yra tik apie 120 šeimų ir apie 20 viengungių, kurie reguliariai užmoka parapijos mokestį”.

1981 m. visoje Manitobos provincijoje, remiantis Kanados valdžios statistika, buvo tik 515 lietuviai. Vinipego lietuviai aiškina: “Čia gimęs jaunimas išsimokslinęs išvyko iš Vinipego arba dėl mišrių vedybų nuo tautiškumo atitolo. Jie matomi tik krikštynų ir laidotuvių metu. Daugumas nekalba lietuviškai.” 1998 m. pranešta, kad lietuvių yra apie 100. Naujųjų imigrantų po 1991 m. - 9 asmenys. 1999 m. KLB tarybos suvažiavime buvo pranešta, kad apie 50 asmenų ateina į Vasario 16-osios minėjimą.

Žinias rinko ir surašė E. Kalasauskas, Evaristas Fedaras, Viktorija Daubaraitė, Emilija Šarauskienė, Valentinas Rutkauskas, prel. Justinas Bertašius; taip pat panaudota knyga: E. Fedaras, “Lithuanians in Manitoba”; Kan. Liet. Archyve fondas 292-D.III.3; Winnipeg miesto lietuvių pranešimai 1977 ir 1999m. KLB suvažiavimui, Kan. Liet. Arch. fondas 16-O.II.12; II LD p.59-61; V LD p.125-126; VIII LD p.78; LE t. X p.413.